

NOSITEL' NOBELOVEJ CENY ZA LITERATÚRU

ORHAN
PAMUK

TICHÝ
DOM

TICHÝ DOM

ORHAN PAMUK
TICHÝ DOM

Z angličtiny přeložil
OTTO HAVRILA

slovar

Copyright © İletişim Yayıncılık A. Ş. Kasım 1996
All rights reserved. This work has been translated
from the authorised English translation by Robert Finn,
published by Alfred A. Knopf, USA. Originally published
in Turkey as *Sessiz Ev* by İletişim Yayınları, İstanbul, in 1983.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2014
Translation © Otto Havrila 2014

ISBN 978-80-556-1065-8

Táto kniha vyšla vďaka láskavej podpore programu
TEDA Ministerstva kultúry a turizmu Tureckej republiky
na šírenie prekladov tureckej literatúry.
This book has been published with the kind support of TEDA Project,
the translation and publication grant programme of The Ministry
of Culture and Tourism of The Republic of Turkey.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie
byť reprodukováaná ani šírená v žiadnej forme, žiadnymi
prostriedkami; či už elektronickými, alebo mechanickými,
vo forme fotokópií či nahrávok, prostredníctvom súčasného,
alebo budúceho informačného systému a podobne, bez
predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Redžep ide do kina

„Večera je už skoro hotová, pani,“ povedal som. „Podte, prosím, k stolu.“

Nepovedala nič, iba tam stála a opierala sa o palicu. Podišiel som k nej, chytil som ju za ruku a priviedol k stolu. Len čosi zasomrala. Zišiel som dolu do kuchyne, priniesol som tácku a položil pred ňu. Pozrela sa, ale jedla sa nedotkla. Vybral som jej podbradník, pretiahol šnúrky popod veľké uši a uviazal na krku.

„Tak čo si uvaril na večeru?“ spýtala sa. „Ukáž, čo si ukuchtil.“

„Pečený baklažán,“ odvetil som. „Včera ste si ho žiadali.“

Pozrela na mňa.

Posunul som pred ňu tanier. Povráta sa vidličkou v jedle a čosi zamrmlala. Potom si trochu nabrala a vložila do úst.

„A nezabudnite na šalát, pani,“ pripomenul som jej, vošiel som dnu a sadol si k svojej porcii baklažánu.

Po chvíli zavolala: „Sol! Redžep, kde je sol?“ Vyšiel som von a vidím, že sol má rovno pod nosom.

„Tu je!“

„Predtým tu nebola,“ poznamenala. „Prečo si odišiel, keď jem?“

Neodpovedal som.

„Zajtra prídu, však?“

„Prídu, pani, prídu,“ prisvedčil som. „Neposolíte si ten baklažán?“

„Staraj sa o seba!“ odsekla. „Prídu?“

„Zajtra poobede,“ odvetil som. „Veď volali.“

„Čo si ešte nachystal?“

Odniesol som rozbabraný baklažán, naložil som na čistý tanier kopec fazule a priniesol jej to. Keď sa jej znepáčila aj fa-

zula a začala sa v nej vrátať, vrátil som sa do kuchyne a znovu sa pustil do večere. Po chvíľke na mňa zavolała opäť, vraj chce korenie, no robil som sa, že nepočujem. Keď zakričala, Ovocie!, položil som pred ňu misu s ovocím. Chudou kostnatou rukou po ňom ložila ako ospalý pavúk. Napokon s tým prestala.

„Všetko je zhnité! Kde si to vzal? Zo zeme spod stromu?“

„Nie zhnité, pani,“ ohradil som sa, „ale zrelé. Sú to tie najlepšie broskyne. Kúpil som ich od predavača ovocia. Veď viete, že na okolí už nerastie jediná broskyňa.“

Zatvárla sa, že ma nepočula, a jednu si vzala. Šiel som dnu a už som mal fazuľu skoro zjedenú, keď zakričala: „Odviaž mi ten podbradník! Redžep, kde si? Daj mi ho dolu!“

Pribehol som k nej, a keď som odväzoval podbradník, všimol som si, že zjedla len polovicu broskyne.

„Prinesiem vám aspoň zopár marhúľ, pani. Inak ma zase zobudíte uprostred noci a povieť mi, že ste hladná.“

„Nikdy som nebola taká hladná, aby som musela jesť ovocie zo zeme.“

So zmraštenou tvárou si utrela ústa, potom sa chvíľu akože modlila, a napokon vstala.

„Odveď ma hore!“

Oprela sa o mňa, vykročili sme do schodov a na deviatom sme zastali a lapali dych.

„Nachystal si im izby?“ dychčala.

„Nachystal.“

„Dobre, tak poďme,“ povedala a znovu sa o mňa oprela.

Vyšli sme na posledný schod. „Osemnásť, devätnásť, chvalabohu,“ zašemetila a vošla do svojej izby.

„Zažnem vám,“ povedal som. „Pôjdem do kina.“

„Do kina!“ zvolala. „Dospelý chlap. Ale nebuď tam dlho.“

Zišiel som dolu, dojedol som fazuľu a umyl riad. Pod zásterou som už mal uviazanú kravatu. Stačilo vziať sako, skontrolovať peňaženku a ísť.

Od mora fúkal studený vietor, bolo to príjemné. Figovník šumel. Zatvoril som záhradnú bránu a vykročil k pláži. Tam, kde sa končil múr našej záhrady, začínal sa chodník a nové betónové domy. Ľudia stáli na balkónoch, v malých úzkych záhradkách, rodiny pozerali správy, ženy piekli mäso na grile. Nevideli ma. Grilované mäso a dym. Rodina, život; premýšľam,

aké to asi je. Keď však príde zima, nebude tu ani nohy. Potom sa budem báť aj vlastných krokov na vyludnených uliciach. Pocítil som, že sa chvejem, obliekol som si sako a zabočil za roh.

Pripadalo mi zvláštne, že všetci večerajú a zároveň pozerajú televíziu! Ako som kráčal po tmavých uliciach, na konci jednej, ktorá sa končila na námestí, zastavilo auto a vystúpil z neho akýsi unavený muž vracajúci sa z Istanbulu. S taškou v ruke vošiel nahnevane do domu, lebo meškal na večeru pri televízii. Keď som došiel na breh mora, začul som Ismailov hlas: „Žrebovanie štátnej lotérie už o šesť dní!“

Nevidel ma, a ani ja som sa mu neprihovoril. Knísal sa po medzi stoly v reštaurácii. Keď ho k jednému zavolali, zamieril ta, sklonil sa k dievčaťu v bielych šatách s mašľou vo vlasoch a ponúkol mu za hrsť žrebov. Dievčina si starostlivo vyberala a rodičia sa na ňu spokojne usmievali. Odvrátil som sa, povedal som si, že sa na to viac nebudem dívať. Keby som na Ismaila zavolať alebo keby ma zbadal, chytro by ku mne dokrivkal a spýtal by sa, Braček, čo sa dakedy nezastavíš? Bývaš tak ďaleko, Ismail, odvetil by som, a ešte k tomu na kopci. Hej, máš pravdu, prisvedčil by. Keď nám Dogan Bej dal tie peniaze, braček, a ja by som si kúpil dom tu, a nie na kopci, Redžep, keby som si kúpil dom na brehu mora, a nie tam hore, lebo odtiaľ je blízko na stanicu, bol by som milionárom, povedal by ako vždy. Jeho pekná žena by sa na mňa len mlčky dívala. Načo by som mal ísť za ním? Je pravda, že občas dostanem chuť a niekedy za zimných večerov, keď sa nemám s kým porozprávať, za ním zájdem, lenže zakaždým hovorí to isté.

Kasína na brehu boli prázdne. Televízory sliepňali. Čajovníci postavili do radov stovky prázdnych šálok, v silnom svetle sa pekne, čisto leskli. Čakali, kým sa neskončia správy a ľudia sa nenahrnú do ulíc. Pod prázdnyimi stoličkami čučali mačky. Šiel som ďalej.

Pri múre na opačnej strane vlnolamu sa pohojdávali loďky. Na malej špinavej pláži nebolo ani nohy. Na breh vyplavilo vyschnuté morské riasy, fľaše, plasty... Vraj zbúrajú dom kaviarníka Ibrahima aj kaviarne. Keď som uvidel rozsvietené okná kaviarne, vzrušilo ma to. Možno tam niekto bude. Nieкто, kto nehrá karty, a porozprávame sa. Tak ako? spýta sa. Odpoviem a on bude počúvať. A ty ako? spýtam sa ho, odpo-

vie a ja budem počúvať. Budeme hovoriť hlasno, aby sme sa v tom huriavku a pri televízore počuli. Kamarátstvo. Možno pôjdeme spolu aj do kina.

Len čo som však vošiel do kaviarne, mal som po nálade, lebo tam zase sedeli tí dvaja trulovia. Keď ma zbadali, potešili sa a so smiechom sa pozreli na seba. Lenže ja som sa nedíval na nich, ale na hodinky. Obzeral som sa po nejakom kamarátovi. Naľavo sedel Nevzat, sledoval kartárov. Vzal som stoličku a prisadol si k nemu. Bol som spokojný.

„Tak ako?“ spýtal som sa ho.

Neodpovedal.

Chvíľu som sledoval televíziu; končili sa správy. Potom som sa díval, ako rozdávať karty, a na Nevzata, ktorý sa pozeral na kartárov. Čakal som, kým nedokončia hru, ale ani potom sa so mnou nerozprávali; bavili sa a smiali medzi sebou. Nato začali ďalšiu hru a pohrúžili sa do nej, pokým zase neskončili. Keď začali nanovo rozdávať karty, povedal som si, že sa radšej ozvem sám.

„Nevzat, to mlieko, čo si nám dal ráno, bolo výborné.“

Prikývol, ani neotočil hlavu od kariet.

„Plnotučné, naozaj dobré.“

Znovu prikývol. Pozrel som sa na hodinky. O päť minút deväť. Zadíval som sa na televíziu a prestal som vnímať okolie. Až neskôr som si uvedomil, že tí dvaja mladí sa rehocú. Keď som zbadal, že majú v rukách noviny, zachvel som sa: Ach bože, hádam v nich len nebude moja fotka! Stále sa totiž dívali chvíľu na mňa a chvíľu do novin a odporne sa pritom chechtali. Nevšímaj si ich, Redžep! No aj tak som musel nad tým rozmýšľať; niekedy dajú do novin fotku – napríklad nejakej nahej ženy alebo medvedice, čo porodila v zoo mladé –, na nič neberú ohľad a napíšu pod ňu niečo príšerné. V panike som sa obrátil k Nevzatovi a bez premýšľania som sa ho spýtal:

„Tak ako?“

Na chvíľu otočil ku mne hlavu a čosi zašomral, ale nič iné som nedokázal vymyslieť, lebo po rozume mi stále chodila tá fotka. Nechal som to teda tak a začal som ukradomky sledovať tých dvoch mladých. Keď sa nám stretli pohľady, škerili sa ešte viac. Odvrátil som sa. Na stôl s plesnutím dopadol kráľ. Kartári kliali, niektorí sa tešili, iní boli sklamaní. Potom sa za-

čala nová hra; karty a dobrá nálada zmenili majiteľov. Je aj nejaká karta s figúrou? zišlo mi na um odrazu.

„Džemil!“ zavolať som. „Prines mi čaj!“

Chvíľu som mal čo robiť, ale nie dlho. Stále som myslel na to, na čom som sa smejú tí dvaja. Znovu som sa na nich pozrel. Podávali noviny Džemilovi a ukazovali mu fotku. Keď Džemil videl, že som celý nesvoj, vynadal im do chuligánov.

Ale už to bolo vonku, nemohol som sa tváriť, že sa nič nedeje. Už dávno som mal odísť. Mladí sa celkom neskrývane smiali.

„Čo sa deje, Džemil?“ spýtal som sa. „Čo je v tých novinách?“

„Nič!“ odvetil.

Premáhal som sa zo všetkých síl, ale zvedavosť bola silnejšia. Vstal som ako v tranze, prešiel okolo mladých mužov, ktorí zmlkli, a pristúpil som k Džemilovi.

„Daj sem tie noviny!“

Zdalo sa, že mi ich nedá. „Ktovie, či je to vôbec pravda,“ povedal mi potichu. „Nikdy som o niečom takom nepočul.“ Nato fľochoľ na mládencov, zašomral: „Nemajú hanby!“ a napokon mi tie noviny podal.

Schmatol som ich a otvoril. Keď som sa pozrel na stranu, ktorú mi ukázal, srdce mi skákalo až v krku, ale žiadna fotka tam nebola.

„Tam dolu!“ zavrčal Džemil.

Pohľadom som rýchlo zbehol k rubrike z názvom Okienko do histórie.

„Historické poklady Ťškúdaru,“ začal som čítať nahlas. „Básnik Jahja Kemal a Ťškúdar...“ Pod tým nadpisom Generál Mehmet... Grécka mešita... Mešita a knižnica Šemsi Pašu... Nakoniec som sledoval očami Džemilov prst na spodok stránky a prečítal som: „Dom trpaslíkov v Ťškúdare!“

Ako som čítal ďalej, do tváre sa mi nahrnula krv.

„Okrem týchto pozoruhodností stál v Ťškúdare svojho času dom trpaslíkov. Nepostavili ho pre bežných ľudí, ale pre trpaslíkov a nič v ňom nechýbalo. Dvere, okná i schody boli zhotovené presne na mieru, a ak chcel vojsť dnu normálny človek, musel sa poriadne zohnúť. Ako zistil historik umenia doktor Sühel Enver, tento dom dala postaviť Handan Sultan, manželka sultána Mehmeta III. a matka sultána Ahmeta I. Svojich trpaslí-

kov mala nesmierne rada a táto jej zvláštna vlastnosť nemá obdoby v celých dejinách háremu. Želala si, aby jej drahí priatelia žili nerušene a pokojne aj po jej smrti, preto poverila výstavbou domu palácového tesára Ramazana Ustu. Ten sa vraj zhostil svojej práce tak bravúrne, že dom sa stal hotovým umeleckým dielom. Musíme však priznať, že nemôžeme s istotou tvrdiť, či takáto zvláštna a zaujímavá stavba naozaj existovala, pretože ju nespomína ani historik Evlija Čelebi, ktorý v tých rokoch prechádzal cez Ťskúdar. A navyše, určite by ľahla popolom pri neslávne známom požiari, ktorý zachvátil Ťskúdar v roku 1642.“

„Vykašli sa na to, Redžep,“ povedal Džemil, keď videl, že sa celý trasí. „Z tých dvoch mamlasov si nič nerob.“

Mal som sto chutí prečítať si ten článok ešte raz, ale nevládal som. Potil som sa a takmer som nedýchal. Noviny mi vykĺzli z rúk na dlážku.

„Posad' sa,“ pokračoval Džemil. „Nič si z toho nerob. Si rozčúlený, vykašli sa na nich. Idioti!“ okríkol znovu dvoch mládencov, ktorí sa zlomyselne prizerali.

„Hej,“ prisvedčil som, „som rozčúlený.“ Dobrú minútu som mlčal a snažil sa vzchopiť, potom som sa pozbieral a pokračoval: „Ale nie preto, lebo som trpaslík. Rozčúľuje ma to, že niekto si uťahuje z päťdesiatpäťročného trpaslíka.“

Ostalo ticho. Zrejme to počuli aj kartári. S Nevzatom sa nám stretli pohľady. Mládenci hľadeli do stola; predsa len sa trochu zahanbili. Krútila sa mi hlava. Televízor hučal.

„Idioti,“ zopakoval Džemil už miernejšie. A keď som neisto zamieril k dverám, zavolať: „Hej, Redžep, kam ideš?“

Neodpovedal som. Podarilo sa mi urobiť aspoň toľko krokov, aby mi jasné svetlá kaviarne ostali za chrbtom. Opäť som bol vonku na chladom nočnom vzduchu.

Nevládal som ísť ďalej, ale prinútil som sa urobiť zopár ďalších krokov a sadnúť si na stĺpik pri móle. Zhlboka som sa nadychoval čistého vzduchu; srdce mi stále rýchlo ťtklo. Čo som mal robiť? V dialke žiarili svetlá kasín a reštaurácií. Stromy boli ovešané farebnými žiarovkami, pod ktorými ľudia jedli a rozprávali sa, bože môj!

Začul som, ako sa otvorili dvere kaviarne a Džemil zavolať: „Redžep! Redžep, kde si?“

Ani som sa nepohol. Nevidel ma, a tak sa vrátil dnu.

O hodnú chvíľu som začul vlak do Ankary. Muselo byť desať minút po deviatej. Pomyslel som si: Veď to boli len slová, nie? Zvuky, ktoré zazneli a hneď zase zanikli. Bolo mi trochu lepšie, ale domov sa mi nechcelo. Nemal som čo robiť a stále som mal namierené do kina. Už som sa nepotil, ani srdce mi už nebilo ako splašené. Poriadne som sa nadýchol a vykročil ďalej.

V kaviarni na mňa a na tie slová už určite zabudli, pomyslel som si, len televízor ďalej hučí. Ak tých mladých Džemil nevyhodil, iste sa obzerajú po niekom inom, z koho by si mohli vystreliť. A tak som zase tu, na ulici, ľudia vyšli von, dojedli a teraz sa idú trochu prejsť, aby im vytrávil a potom sa mohli zase posadiť pred televízor alebo zísť do nočného klubu. Jedna zmrzlinu, rozprávajú sa a zdravia. Ženy s manželmi, ktorí sa večer vracajú z Istanbulu, a s deťmi, ktoré ustavične čosi prežúvajú. Znovu som prešiel okolo reštaurácií. Ismail tam nebol. Možno už predal všetky žreby, čo mal v ruke, a zase kráča do kopca k svojmu domu. Keby som nemal v pláne ísť do kina, ale za ním, možno by sme sa boli porozprávali. Ibaže vždy vravíme to isté.

Ulica bola plná ľudí. Autá čakajúce pred cukrárňou a skupinky troch, štyroch ľudí kráčajúcich po ceste blokovali doprava. V kravate a v saku som vyzeral slušne, no toľko ľudstva bolo na mňa priveľa. Zahol som do bočnej ulice. V modravom svetle televíznych obrazoviek sa medzi autami v úzkych uličkách deti hrali na schovávačku. Keď som bol malý, myslel som si, že by mi to celkom šlo, ale pridať sa k ostatným ako Ismail, to som sa nikdy neodvážil. Bol by som sa dobre skryl, možno tu, v rozvalinách karavanserajlu, kde podľa mojej matky kedysi vypukol mor, alebo napríklad v dedine, kope sena, a keby som už odtiaľ nevyliezol, z koho by si potom utahovali? Ale matka by ma istotne začala hľadať, pýtala by sa, Ismail, kde máš brata? A Ismail by sa potiahol za nos a odvetil by, Odkiaľ to mám vedieť? Ja by som však ostal schovaný, počúval by som ich a pošepkal, Žijem v skrytosti, celkom sám, mama, tam, kde ma nik nevidí, ale potom by mama začala tak nariekať, že by som vyšiel von a povedal jej, Tu som, mama, už sa neschovávam, a mama by sa ma spýtala, Prečo si sa skrýval, synček? A ja by som si pomyslel, Možno má pravdu, načo sa skrývať? Veď by raz-dva na mňa zabudli.

Zbadal som Sytky Beja, ako rýchlo kráča ulicou so svojou manželkou aj s dieťaťom, ktoré bolo také vysoké ako ja. Spoznali ma, usmiali sa a zastali.

„Dobrý deň, Redžep Efendi,“ pozdravil ma. „Ako sa máš?“
Vždy som počkal, kým neprehovoria prví.

„Dobrý deň, Sytky Bej,“ odzdravil som. „Dobre, ďakujem.“

Podal som mu ruku. Jeho žene však nie. Deti na mňa vystrašene a zvedavo zízali.

„Miláčik, Redžep Bej býva tu v Džennethisare dlhšie než ktokoľvek iný.“

Jeho žena s úsmevom prikývla. Bol som šťastný a hrdý na to, že patrím k starým obyvateľom mestečka.

„Ako sa má babka?“

„No,“ odvetil som, „stále sa na čosi sťažuje, ale inak sa má dobre.“

„Koľko je to už rokov?“ spýtal sa. „Kde je Faruk?“

„Zajtra príde,“ odvetil som.

Vysvetlil manželke, že Faruk Bej je jeho kamarát z detstva. Potom sme sa rozlúčili – nepodali sme si ruky, len sme kývli hlavou – a každý šiel po svojom. Teraz určite rozprával žene o svojom detstve, keď som ich brával k studni a ukazoval im, ako sa chytá sultánka, a chlapec sa ho nakoniec spýtal: „Ocko, a prečo je ten ujo taký malý?“ Ja som na to zvyčajne odpovedal: Lebo matka ma porodila, skôr ako sa vydala. Lenže Sytky Bej sa oženil, Faruk Bej sa oženil a nemali žiadne deti. No pretože moja matka urobila pravý opak, pani ju poslala s nami na dedinu. Predtým na nás kričala, chcela nás biť palicou a mama ju prosila: Nebite ich, pani, vari deti za to môžu? Niekedy mi tie slová zvonila v ušiach...

Na vysvietenej ulici, na ktorej bolo kino, som počul hudbu, čo hrávajú pred začiatkom premietania. Díval som sa na fotografie z filmu *Stretneme sa v raji*, ktorý dávali. Je to starý film: na jednej fotografii Húlja Kočjigitová spočíva v náručí Ediza Huna, potom Ediz sedí vo väzení a Húlja spieva akúsi pieseň, no pokiaľ človek nevidí film, nevie, v akom slede sa tieto udalosti odohrávajú. Zrejme práve preto tam tie fotky dali, aby vzbudili záujem ľudí. Pristúpil som k okienku, kde predávali lístky. Jeden, prosím. Žena odtrhla lístok, máličko sa nadvihla a podala mi ho.

„Je to dobrý film?“ spýtal som sa jej.

Nevidela ho. Občas mám z ničoho nič chuť takto sa porozprávať. Sadol som si na svoje miesto a čakal.

Keď sa prvýkrát stretli, dievčina bola speváčka a nepáčil sa jej, ale na druhý deň ju zachránil pred zloduchmi, padol jej do oka a uvedomila si, že ho miluje, no jej otec so sobášom nesúhlasil. Nato sa chlapík dostal do basy. Cez prestávku som nešiel von spolu s ostatnými. Film potom pokračoval. Dievčina sa vydala za syna majiteľa nočného klubu, ale nemali spolu deti, ani sa o to nesnažili. Nakoniec manžel zmizol s akousi zlou ženou a Ediz utiekol z väzenia. V dome pri Istanbulskom moste sa stretol s Húľjou Kočjigitovou, ktorá spievala akúsi pieseň. Tá pieseň na mňa čudne zapôsobila. Nakoniec sa chcela oslobodiť od odporného manžela, pretože Ediz si trest už aj tak odpykal, dozvedáme sa, že sa idú brať. Jej otec sa na nich dojato díva, ako kráčajú ruka v ruke po ceste a pomaličky sa zmenšujú, až sa objaví nápis KONIEC.

Keď sa rozsvietili svetlá a diváci v rade odchádzali a potichu sa bavili o filme, aj ja som sa chcel s niekým pohovárať. Bolo desať minút po jedenástej. Pani čakala, ale mne sa nechcelo ísť domov.

Vykročil som k pláži. Možno bude mať lekárnik Kemal Bej službu a nebude ospalý. Vojdem dnu, porozprávame sa, všeličo mu poviem, bude počúvať a hľadiť na svetlá stánkov s jedlom na druhej strane cesty a na decká, čo na seba pokrikujú a pretekajú sa na autách. Keď som videl, že v lekárni sa svieti, bol som šťastný. Nešiel spať. Otvoril som dvere. Zazvonil zvonček. Ach bože, nebol to Kemal Bej, ale jeho žena.

„Dobrý večer,“ pozdravil som a odmlčal sa. „Potrebujem aspirín.“

„Celé balenie alebo len jednu tabletku?“ spýtala sa.

„Dve tabletky. Bolí ma hlava. Trochu sa nudím... Kemal Bej...“ začal som, ale nepočúvala. Nožnicami odstrihávala dve tabletky.

„Šiel už Kemal Bej na rannú rybačku?“ spýtal som sa.

„Spí hore.“

Chvíľu som sa díval na strop a premýšľal o tom, že môj priateľ spí iba kúsok nado mnou. Keby sa náhodou zobudil, povedal by som mu, ako som strávil večer. Možno by mi povedal

čosi o tých dvoch v kaviarni, no možno aj nie, možno by sa len užasnuto, zamyslene pozeral, zatiaľ čo by som rozprával, zatiaľ čo by sme sa rozprávali. Vzal som drobné, ktoré mi jeho žena podala drobnou bielou rúčkou. Potom som sa rozhlíadol a na pohovke som zbadal jeden z tých komiksov, ktoré si môže pozrieť každý. Milá pani! Zaželal som jej dobrú noc a odišiel som, aby som ju neotravoval; zvonček znovu zazvonil. Na uliciach už nebolo toľko ľudí, aj deti, ktoré sa hrali na schovávačku, šli domov.

Keď som zavrel za sebou na závoru záhradnú bránu, v izbe panej som cez okenice zbadal svetlo; nikdy nezaspala, kým som si neľahol aj ja. Vošiel som dnu cez kuchynské dvere, zamkol, a keď som pomaly stúpал po schodoch, uvažoval som: Boli v tom trpasličom dome v Úskúďare schody? Čo to boli za noviny, zajtra ich pôjdem kúpiť, poviem: Máte včerajší *Ter-džúman*, zháňa ho náš Faruk Bej. Je historik, pravidelne číta Okienko do histórie...

„Tu som, pani,“ povedal som. Ležala v posteli.

„Výborne,“ odvetila. „Takže nakoniec si našiel cestu domov.“

„Bol to dlhý film, čo som mal robiť?“

„Zavrel si poriadne dvere?“

„Áno,“ odvetil som. „Chcete ešte niečo, než pôjdem spať?“

„Zajtra prídu, však?“

„Áno,“ prisvedčil som. „Ustlal som im a nachystal izby.“

„Dobre,“ povedala. „Poriadne mi zavri dvere.“

Dolu som si hneď ľahol a zaspal som.

Babka čaká v posteli

Počúvam, ako schádza po schodoch. Čo robí na uliciach celé tie hodiny? Nemysli na to, Fatma, iba čo sa rozčúliš. Ale aj tak mi to nejde z hlavy. Zavrel ten prefikáný krpáň poriadne dvere? Je mu to úplne fuk! Zalahne rovno do postele, aby ukázal, že je rodený sluha, a prechrápe celú noc. Spi, spi pokojným, bezstarostným spánkom sluhu a nechaj ma noci. Dúfam, že spánok si príde aj po mňa a zabudnem, ale čakám celkom sama a viem, že čakám márne.

Selahattin vravieval, že spánok je chemický jav a jedného dňa objavia jeho vzorec, tak ako zistili, že H_2O je chemický vzorec vody. Neprídeme však na to, pravdaže, my, zadubení Turci, ale zase len Európania, a potom si už nikto nebude musieť zbytočne prestierať plachty, obliekať si smiešne pyžamy a spať pod komickými kvetovanými prikrývkami až do rána len preto, lebo je unavený. Postačí, keď si každý večer kvapneme do pohára s vodou tri kvapky z nejakej fľaštičky, vypijeme a budeme svieži a čerství, ako keď sa ráno prebudíme po dlhom hlbokom spánku. Predstav si, koľko by sme mali času a čo všetko by sme mohli urobiť, Fatma, len si to predstav!

Nemusím si to predstavovať, Selahattin, ja to viem. Civiem do stropu, civiem a čakám, kým ma nejaká myšlienka neodnesie kamsi preč, lenže nijaká neprichádza. Keby som sa napila vína alebo rakije, možno by som spala ako ty, ale taký nepokojný spánok nechcem. Zvyčajne si vypil dve fľašky; ja nepijem pre potešenie, Fatma, vravieval si, ale preto, aby som si prečistil myseľ a zahnal únavu z písania encyklopédie. Potom si zadriemal, chrápal si s otvorenými ústami, pokým ma neodohnal pach rakije. Chladná ženská, chuderka, si ako ľad, nemáš

ducha! Keby si si dala občas za pohárik, pochopila by si! No tak, napi sa, Fatma, prikazujem ti to, nevieš, že musíš poslúchať manžela? Iste to vieš, predsa ťa to učili, tak teda ti prikazujem: Pi, nech ten hriech padne na mňa, no tak, napi sa, Fatma, oslobod' si myseľ. Želá si to tvoj manžel, no tak, bože dobrý! Nechá sa prosieť. Už mám dosť tej samoty, Fatma, vypi aspoň jeden pohár, inak sa previniš neposlušnosťou voči svojmu manželovi.

Nie, nepodľahla som ľži v podobe hada. Nikdy som nepila, iba raz. Premohla ma zvedavosť, keď nikto nebol nablízku. Na špičke jazyka som cítila chuť podobnú soli, citrónu a jedu. Hrôza. Mrzelo ma to. Hneď som si vypláchla ústa, vyliala pohár a dôkladne ho umyla. Mala som pocit, že sa mi krúti hlava. Sadla som si, aby som, nedajbože, nespadla, bála som sa, že budem alkoholičkou ako on, ale nič sa nestalo. Potom mi svietlo a upokojila som sa. Diabol sa ku mne nedostal.

Hľadím do stropu. Stále nemôžem zaspáť, možno ani vstať. Vstanem, potichu otvorím okenice, lebo komáre mi neprekážajú. Vyzriem von; vietor utíchol, je pokojná noc. Ani figovník nešumí. V Redžepovej izbe je tma. Presne ako som si myslela: hneď zaspí, lebo nemá o čom premýšľať. Navarí, vyperie mi zopár vecí, nakúpi, pozbiera zhnité broskyne a potom sa celé hodiny potľkla po uliciach.

More nevidím, ale predstavujem si, kam sa rozprestiera a kam by sa mohlo rozprestierať. Ten veľký, šírý svet! Hlučné motorové člny a tie veslárske člny, do ktorých človek môže vliezť takmer nahý, ale pekne voňajú, páčia sa mi. Počujem svrčka. Za týždeň sa pohol iba o pol metra. Ja ani tolko. Kedysi som si myslela, že svet je krásny; bola som malá, hlúpa. Zavriem okenice a zahasprujem, nech svet zostane pekne vonku.

Pomaly si sadnem na stoličku a zahľadím sa na stôl. Mĺkve veci. Dopoly plný džbán s nehybne stojacou vodou. Keď sa chcem napiť, nadvihnem sklené veko, pustím vodu, počúvam a dívam sa, ako do džbánu prúdi voda. Sklo cinká, voda tečie, stúpa chladný vzduch. Je to jedinečné. Fascinuje ma to, ale nenapijem sa. Ešte nie. S tým, čo človeku pomáha zabiť čas, treba zaobchádzať opatrne. Pozriem na svoju kefu, vidím na nej svoje vlasy. Vezmem ju a začnem čistiť. Slabé tenké vlasy deväťdesiatročnej stareny. Jeden po druhom vypadávajú. Čas, šepnem, to, čomu hovoríme roky. Aj o tie prichádzame. Odložím kefu.

Leží tam ako nejaký hmyz na chrbte, búri sa proti mne. Keby som všetko takto nechala a nikto by sa toho tisíc rokov nedotkol, ostalo by to tak celých tých tisíc rokov. Veci na stole, kľúč alebo džbán na vodu. Zvláštne; všetko na svojom mieste, bez pohybu! Nato ustrnú aj moje myšlienky, odrazu sú bez farby a vône, len tam čučia ako kocky ľadu.

Ale zajtra prídu deti a myšlienky sa zasa rozbehnú. Ahoj, babka, ahoj, ako sa máš, pobožkajú mi ruku, všetko najlepšie, ako sa máš, babka, ako sa máš, ako sa máš, babka? Pozriem sa na nich. Nerozprávajte všetci naraz, ukážte sa, nech si vás obzriem, podte bližšie, povedzte mi, čo robíte? Viem, že ma budú vodiť za nos a ja budem s bezvýraznou tvárou počúvať klamstvá! To je všetko? Viac babke nepoviete? Budú sa na seba dívať, baviť sa medzi sebou a ja budem počúvať a rozjasní sa mi. Potom začnú kričať. Nekričte, nekričte, sluch mi, chvalabohu, ešte slúži. Prepáč, babka, my máme ešte jednu starú mamu, ktorá dobre nepočuje. Ja nie som matka vašej matky, ale matka vášho otca. Prepáč, babka, prepáč mi to! Dobre, dobre, povedzte mi niečo o tej druhej starej mame, aká je? Odrazu sú zmätení a mlkvi. Aká je naša druhá stará mama? Potom mi svitne, že sa ešte nenaučili vidieť či chápať, to je v poriadku, spýtam sa ich znovu, ale keď to chcem urobiť, vidím, že už na to zabudli. Nezaujímam ich ani ja, ani moja izba, ani moje otázky, len ich vlastné myšlienky, tak ako teraz mňa zaujímajú tie moje.

Načiahnem sa a vezmem si z taniera marhuľu. Jem a čakám. Márne. Neobklopujú ma myšlienky, ale veci. Pozriem na stôl. O päť minút dvanásť. Vedľa hodín stojí fľaštička kolínskej, vedľa nej ležia noviny a moja šatka. Zostávajú tak. Dívam sa na ne, pohľadom blúdím po nich, skúmam ich povrch, či mi neprezradia viac, ale zrejme mi už povedali všetko. Len kolínska, noviny, šatka, kľúč a hodiny; tie tikajú, no nikto, ani Selahattin, nevie, čo je čas. Jeden okamih a za ním ďalší, vždy menší a menší, moje myšlienky idú odtiaľto tam, ale neostaň ani pri jednej, rýchlo odskoč preč, mimo čas a mimo túto izbu. Zjem ďalšiu marhuľu, ale nevyjdem von; znovu sa dívam na tie veci, zrejme sa snažím nejakou zamestnať, pokým sa mi tie staré krámy nezunujú. Keby som tu nebola, keby tu nebol nik, tie veci by tak ostali naveky a potom by si už asi nikto nemyslel, že nevie, čo je život. Nikto!

Nie, veci ma nerozptyľujú. Vstanem zo stoličky, zájdem do kúpeľne, umyjem si tvár a nevšímajúc si pavučinu v kúte, vrátim sa naspäť. Keď štuknem vypínačom, lampa visiaca zo stropu zhasne, svieti iba tá pri záhlaví postele, a ľahnem si do postele. Je ako pec, ale bez prikrývky nezaspím, musím sa pod niečo strčiť, do niečoho zavinúť a schovať. Položím si hlavu na van-
kúš, čakám na spánok, no viem, že hneď nepríde. Slabé svet-
lo lampy osvetľuje strop; počúvam svrčka. Horúce letné noci!

Vidí sa mi však, že kedysi bývali letá horúcejšie. Pili sme limonádu a jedli šerbet. Nie však na ulici a nekupovali sme ich od mužov v bielych zásterách; keď sme sa vracali z trhu s prázdnyimi rukami, mama vravievala: Urobíme si ho doma, tam je čisto, Fatma. Večer sme čakávali na otca, keď prišiel, rozprával a my sme počúvali; voňal tabakom a odfhal. Raz povedal: Fatma, chce si ťa vziať jeden lekár. Mlčala som! Bola som ticho a otec nepovedal nič, ale na druhý deň to zopakoval, mala som len pätnásť a mama povedala: Pozri, Fatma, vraj je to lekár, a ja som si pomyslela: Zvláštna, kedy ma vlastne videl? Bála som sa a na nič som sa nepýtala, ale opäť som si pomyslela: Lekár? Inteligent? Nato otec dodal: Vraj ho čaká veľká budúcnosť, Fatma, vypytoval som sa kdekoho, je pracovitý a možno trochu na peniaze, ale inak je to váženy a šikovný muž, myslí na to. Mlčala som. Bolo horúco, jedli sme šerbet. Nuž, neviem. Nakoniec som odvetila, Dobre, a otec si ma postavil pred seba a povedal: Dievča moje, odídeš z otcovského domu, nechaj si to prejsť hlavou. Vrael mi, aby som sa veľa neypytovala; zvedavosť je pre mačky, viem, otec, ja viem. A zopakujem ti to ešte raz, dievča moje, nerob si to rukou a prestaň si obhrýzať nechty, veď si už veľká. Dobre, ocko, nebudem sa pýtať, a veru, nepýtala som sa.

Nepýtala som sa. Ubehli štyri roky, a stále sme nemali dieťa. Ako som neskôr pochopila, príčinou bol istanbulský vzduch. Jedného letného večera Selahattin nešiel do svojej knižnice, ale za mnou a povedal mi: „Nebudeme už bývať v Istanbule, Fatma!“ Nepýtala som sa prečo, ale aj tak mi to povedal, skákal pritom ako malý chlapec. Už nebudeme bývať v Istanbule, Fatma, lebo dnes mi volal Talat Paša a povedal mi: Pán doktor Selahattin, nebudete viac žiť v Istanbule a nebudete mať nič spoločné s politikou! To mi povedal ten sukin syn. Urobili ste

presne to, čo som nechcel, myslíte si, že ste hrdina, povedal Paša, nuž, asi by sa vám nepáčilo, keby som vás naložil spolu s ostatnými na prvú loď a poslal do väzenia v Sinope, ale čo mi ostáva, narobili ste nám kopu problémov, zaplietli ste sa do strany, ale zdá sa, že ste rozumný človek, majte rozum, ste ženatý, ste lekár, máte dobré povolanie, môžete si pekne zarobiť a pohodlne žiť kdekoľvek na svete, ako ste na tom s francúzštinou, priateľ môj? Šlak aby ho trafil! Chápeš, Fatma, tí unionisti sú ako pomätení, nemôžu zniesť slobodu, to sa s Abdúlhamitom nedá ani porovnať! Dobre, Talat Paša, ak prijmem váš návrh a hneď teraz si zbalím veci, nemyslite si, že to urobím preto, lebo sa bojím basy v Sinope, to nie! Urobím to preto, lebo viem, že odpoveď, ktorú si zaslúžite, vám môžem dať aj z Paríža, nie z nejakej kobky. Ideme do Paríža, Fatma, predaj niektorý zo svojich diamantov alebo prsteňov. Ak nechceš, dobre, po otcovi mi ostal ešte nejaký majetok, alebo nemusíme ísť do Európy, ale do Solúnu, načo odchádzať z krajiny, pôjdeme do Damasku, pozri sa na doktora Rezu, odišiel do Alexandrie a teraz mi píše, že zarába kopu peňazí, kde mám tie listy, nemôžem ich nájsť, nevravel som ti, aby si sa nedotýkala mojich vecí na stole, bože, mohli by sme ísť aj do Berlína, a počula si už niekedy o Ženeve, sú horší než Abdúlhamit, no, nestoj tam ako soľný stĺp, zbal si tašky a kufre, manželka bojovníka za slobodu musí byť silná, nemáš sa čoho báť. Mlčala som, nepovedala som ani slovo, veď ty vieš, a počúvala som, ako Selahhatin vraví, čo všetko budú môcť v Paríži podniknúť proti Abdúlhamitovi, ako s ním a s jemu podobnými zatočí a že jedného dňa sa triumfálne vrátíme vlakom do vlasti! Potom povedal, nie, nie do Damasku, do Izmiru, a večer už spomínal Trabzon: Musíme predať všetko, čo máme, Fatma, si na takú obeť pripravená? Chcem totiž tomuto boju venovať všetky svoje sily, pred služobníctvom o tom nehovor, Fatma, aj steny majú uši, ale pán Talat, vy ste mi nemuseli vravieť, aby som odišiel, v tomto bordeli zvanom Istanbul by som nezostal už ani minútu, ale, Fatma, kam máme ísť, povedz niečo, mlčala som a pomyslela si, Je to naozaj ešte dieťa. Áno, iba dieťa mohol diabol takto obalamutiť, uvedomila som si, že som si vzala dieťa, ktoré zvedli na nesprávnu cestu tri knižky. Neskôr, uprostred noci, som vyšla z izby, bolo horúco, povedala som si, že sa napi-

jem, zbadala som, že v jeho izbe sa svieti, a keď som ta zašla a potichu otvorila dvere, Selahattin sedel za stolom a s hlavou v dlaniach plakal. Na tvár mu dopadalo ostré svetlo takmer vyhorenej lampy. Lebka, ktorú mal vždy na písacom stole, civeľa naňho. Potichu som zase zavrela dvere, zašla do kuchyne, vypila pohár vody a znovu si pomyslela, Veru, je to ešte len dieťa, malé dieťa.

Pomaly vstanem z postele, sadnem si za stôl a hľadím na džbán s vodou. Ako to, že voda tam ostane a ani sa nepohne, premýšľam, akoby som nad tým žasla, akoby ten džbán s vodou bol nejaký zázrak. Raz som zakryla včelu pohárom a uväznila ju. Keď som sa nudila, vstala som z postele a dívala sa na ňu. Dva dni chodila po obvode pohára, až pochopila, že von sa nedostane, a dospela k záveru, že sa nedá robiť nič, len nehybne sedieť a čakať, nevedno načo čakať. Keď ma to omrzelo, otvorila som okenice, posunula pohár na okraj stola a zdvihla ho, aby včela mohla odletieť, ale ten hlúpy tvor sa ani nepohol. Jednoducho ostal na stole. Zavolala som Redžepa, aby ju zlikvidoval, ale ten odtrhol papier z novín, opatrne naň včelu nabral a vypustil z okna. Nedokázal by ju zabiť. Vraj má včely rád.

Nalejem si do pohára vodu a pomaly vypijem. Hotovo! Čo budem teraz robiť? Vrátim sa do postele, opriem si hlavu o vankúš a spomínam na časy, keď sme postavili tento dom. Selahattin ma vzal za ruku a ukazoval mi: Tu budem mať pracovňu, tu bude jedáleň, tu kuchyňa, akú mávajú Európania, každé dieťa bude mať vlastnú izbu, nech sa každé môže zavrieť a rozvíjať vlastnú osobnosť, áno, Fatma, chcem mať tri deti. A na okná nedám mreže – taký ohavný nápad! Vari sú ženy vtáci alebo zvieratá? Všetci sme slobodní, ak chceš, môžeš sa zobrať a odísť odo mňa, dáme si namontovať okenice a budeme mať okná ako Európania, a nehovor už tam a tu, Fatma, tá plošinka nie je na sedenie pri okne, volá sa to balkón. Je to okno do slobody, nie je z neho nádherný výhľad? Tam niekde, pod tými mrakmi, je Istanbul, Fatma, asi päťdesiat kilometrov odtiaľto, dobre, že sme vystúpili z vlaku v Gebze, čas letí, a myslím, že ľudí omrzí táto hlúpa vláda, unionisti možno padnú, skôr ako postavíme tento dom, a my sa vrátíme sa do Istanbulu, Fatma.